

ADOPTIOSISARUS PERHEESEEN

SEMINAARI TIUKULA-TALOSSA 12.11.2005

Kehityksen ja kasvatuksen erikoispsykologi Pirjo Tuovila puhui adoptiotahojen Tiukula-talossa 12.11.2005 järjestämässä seminaarissa lähes täydelle salilliselle kuulijoita sisaruksen tulosta adoptioperheeseen. Tuovila on toiminut noin kymmenen vuotta sijaishuollon työntekijöiden kouluttajana ja nuorten terapeutina. Hän on tehnyt lisensiaatintutkimuksensa koppaterapiasta ja on perehtynyt myös theraplayhin.

Tuovila aloitti esityksensä pohtimalla sisarussuhteiden merkitystä ja jäsentymistä. Sisarussuhteissa on eri "lajeja" riippuen siitä, millaisessa biologisessa, sosiaalisessa tai juridisessa suhteessa sisarukset ovat toisiinsa. Adoptiosisaruus on yksi näistä lajeista.

Sisarussuhteen elinkaari

Sisarussuhteen elinkaaren Tuovila näkee U-muotoisena. Lapsuudessa suhde sisarusten välillä on usein tiivis. Tuovila toteaa lasten reagoivan sisaruksiin jo hyvin pieninä: sisarukset tuntevat jo varhain empatiaa toisiaan kohtaan ja vaistoavat toistensa tunteet sekä oppivat turvautumaan toisiinsa. Varhaislapsuudessa sisaruksilla on intensiivisen suhteensa kautta myös suuri vaikutus toistensa kehitykseen. Lapsethan viettävät esimerkiksi vanhempien työstä johtuen usein enemmän aikaa sisarustensa kuin vanhempiensa kanssa.

Keskilapsuudessa sisarukset merkitsevät toisilleen tukea ja kumppanuutta. Konfliktit suhteessa ilmenevät lapsiperheissä tuttuna kinasteluna ja tappelemisena. Tuovila nostaa tässä yhteydessä esiin myös sen, miten yleistä sisarusten vertailu toisiinsa perheissä on. Vanhemmat voivat vertailulla tahtomattaan tukea sisarusten välistä kilpailuasemaa. Toisaalta lapsen sosiaalisen maailma alkaa laajeta keskilapsuudessa, ja hän alkaa saada yhä enemmän vaikutteita kodin ulkopuolelta.

Nuoruusvaiheessa kaveripiiri nousee Tuovilan mukaan sisaruksia tärkeämmäksi. Kiintymys sisarukseen on kuitenkin edelleen vahvaa, vaikka tekemisissä ollaan vähemmän. Sisaruksista voi tulla uskottuja ja ystäviä, joiden kanssa liittoudutaan vanhempia vastaan. Tuovila näkee myös, että nuoruusiässä sisarussuhteet ovat luonteeltaan tasavertaisempia ja symmetrisempiä kuin lapsuudessa.

Varhaisaikuisuudessa sisarussuhteita leimaa usein vähäisempi yhteydenpito. Aikuisuudessa sisarusten merkitys voi alkaa uudelleen korostua vaikkapa omien lasten saamisen tai ikääntyvistä vanhemmista huolehtimisen myötä. Vanhuudessa sisarussuhde on usein tiivis ja ikääntyvät sisarukset antavat toisilleen usein myös emotionaalista tukea.

Adoptoidun lapsen kokemukset

Puhuessaan adoptiolapsen kokemuksista Tuovila korostaa, että lapsella on taustassaan usein traumaattisia kokemuksia, joiden kaltaisia harvoilla lapsilla on. Tästä syystä kronologinen ikä ei ole sopiva mittari arvioimaan lapsen kehitysvaihetta tai tarpeita. Usein lapsen odotetaan silti selvinneen kokemastaan hyvin vähäisin stressin ilmaisuina, vaikka hän on kokenut vakavia itsetuntoonsa ja minäkuvaansa kohdistuvia uhkia.

Traumatisoitunut lapsi osaa usein ilmaista raivoa, surua, menetystä jne. vain toiminnallaan. Usein törmätään kuitenkin siihen, että nämä vaikkapa lastenkodin kovissa oloissa kehitetyt selviytymiskeinot eivät toimi perheessä. Lapsella voi olla oireita mm. perustoiminnoissa, kuten

syömisessä tai nukkumisessa, ihmissuhteissa, tunteiden ilmaisussa tai kognitiivisessa kehityksessä. Pirjo Tuovila muistuttaa, että lasta voidaan kaikesta huolimatta auttaa, ja että arki vanhempien kanssa on paras auttaja. Tässä on omat haasteensa, sillä lapsen voi olla vaikea ottaa vastaan niin fyysistä läheisyyttä kuin psyykkistä koostamistakin. Erityisesti hän korostaa rutiinien merkitystä lapsen arjessa.

Kaikesta huolimatta Tuovila korostaa, että adoptiolapsella on samanlaisia kehitysvaiheita kuin kenellä hyvänsä lapsella. Tämän muistaminen voi olla haaste, jotta ei väärintulkitse ja ylianalysoi lasta. Samalla on tärkeää muistaa, että kaikilla adoptiolapsilla ei ole oireita, ja että kaikki oireet eivät ole seurausta lapsen traumaattisista kokemuksista. Tunnesiteen rakentaminen lapseen on vanhemman vastuulla, ja tähän adoptiokuraattori Sanna Mäkipää kommentoikin aiheellisesti, että yhtä haasteellista kuin suhteen rakentaminen voimakkaasti oirehtivaan lapseen on myös suhteen rakentaminen ylikilttiin tai vetäytyvään lapseen.

Pirjo Tuovila kävi läpi myös erilaisia lapsen oirehdin-

nan ilmenemismuotoja. Ilmeneminen on aina yksilöllistä, ja siihen vaikuttavat mm. lapsen ikä, kokemuksen laatu ja kesto sekä lapsen yksilölliset piirteet. Hän toteaa, että traumatisoitunut lapsi saattaa joutua helposti paniikkiin ja pyrkiä hajottamaan tilanteita. Tällöin esiin nousee piirteitä, jotka vaikeuttavat vuorovaikutuksellisen suhteen luomista aikuiseen. Lapsi saattaa aiheuttaa emotionaalista ja fyysistä tuskaa, pyrkiä manipuloimaan ja hallitsemaan muita tai välttää ilonpitoa. Hänellä on huono itsekäsitys, mutta hän ei huoli apua eikä halua tuntea olevansa hyvä, erityinen tai rakastettu. Hänellä on syvälle juurtunut peruskokemus häpeästä, ja vanhemman tehtävänä on rakentaa suhde itsensä ja lapsen välille yhä uudelleen ja uudelleen.

Kun sisarus tulee perheeseen

Tuovila korostaa, että monet tekijät vaikuttavat siihen, miten perheessä jo oleva lapsi tai lapset kokevat sisaruksen tulo: iällä, lapsen asemalla perheessä, kehitystasolla ja sopeutumiskyvyllä sekä tietysti sisaruksen odotuksilla on oma merkityksensä. Tilanne on perheessä jo olevalle sisarukselle haastava. Hän käy läpi erilaisia tunteita ja sopeutuminen voi olla hankalaa, kun vanhempien huomio keskittyy uuteen lapseen. Hän voi olla myös ylikiltti ja suojella vanhempia omilta tunteiltaan.

Sisaruksen saavan lapsen maailmassa muuttuu moni asia. Hän saa seurata sisaruksesta, oppii sopeutumaan toisen tarpeisiin ja kehittää sosiaalisia taitojaan. Eri-laisuuden hyväksyminen kehittyä, lapsi oppii jakamaan ja pitämään puoliaan. Tuovila toteaa, että sisaruksen tulo merkitsee sekä saamista että luopumista.

Myös perheeseen tulevan adoptiosisaruksen maailma muuttuu radikaalisti. Perheen läheisyys ja kosketuksen vastaanottaminen voi olla uutta, ja kuva siitä vääristynyt. Ymmärtäminen voi olla vaikeaa uudella kielellä uudessa ympäristössä, ja ikävä entiseen kalvaa lapsen mieltä. Seurauksena voi olla stressaantuminen ja turvatomuus. Tuovila kertoo, että lapsen voi olla helpompi alkaa ensin luoda suhde sisarukseen kuin vanhempiin. Perhe tarjoaa adoptoitavalle lapselle uuden kokemusmaailman; jatkuvuuden, johon voi alkaa luottaa, ja äärettömän suuren rikkauden: oman perheen ja suvun.

Myös vanhempien maailma muuttuu

Adoptio muuttaa myös lapsen uusien vanhempien elämän. Adoptiopäätöksen taustalla elävät lukemat-tomat tekijät; vanhempien oma tausta, lapsuudenkokemukset, motiivit adoptoida, kokemukset lapsista, tunne-elämän tekijät, kyky sietää stressiä ja ottaa vastaan sekä ilmaista erilaisia tunteita, itselle asetetut vaatimukset sekä vanhemman omat tarpeet. Niistä rakentuu kyky toimia vanhempana.

Tuovila toteaa, että adoptioon on monia motiiveja. Se voidaan nähdä tapana saada lapsia, rikastuttaa elämää, auttaa tarvitsevaa lasta ja kasvaa ihmisenä. Sanna Mäkipää korosti tässä yhteydessä puhuvansa yleensä adoption motiivikimpusta, ei yhdestä yksittäisestä motiivista.

Pirjo Tuovilan osuuden jälkeen viisi adoptiovanhempaa pohti perhepaneelissa oman perheensä adoptio-kokemusta. Pirjo ja Jouni Korhosen perheessä on yksi biologinen ja kolme adoptoitua lasta, Maarit Puuperällä kaksi biologista ja yksi adoptoitu lapsi ja Leila Rannalla kaksi adoptoitua lasta. Mukana paneelissa oli myös adoptiokuraattori Sanna Mäki-pää, jonka perheeseen kuuluu yhteensä viisi lasta, joista kaksi nuorinta on adoptoitu. He muistelivat omien perheidensä adoptiotaivalta sekä sitä, mitä sisarukset ovat perheissä toisilleen merkinneet. Puheenvuoroista kävi ilmi Pirjo Tuovilankin korostama sisarussuhteiden rikastava vaikutus ja monimuotoisuus. Kävi ilmi myös, ettei sisaruksen suhtautuminen uuteen tulokkaaseen sujunut aina ongelmitta. Tästä virisi keskustelua yleisönkin kanssa, sillä kuulijoiden kommentteista kävi ilmi, että monet sosiaalityöntekijät panevat neuvonnassa paljon painoa sille, mitä mieltä perheessä jo olevat lapset ovat mahdollisen sisaruksen saamisesta. Panelistit korostivat, että vaikka sisarusta on tärkeää kuulla, kun suunnitellaan uuden adoptiosisaruksen tuloa perheeseen, on päätös perheen kasvattamisesta viime kädessä vanhempien.

Pirjo Tuovilan esitys sisaruudesta oli mielenkiintoinen